

Historieglimt 225

Historieglimt om historieperspektiv

På Arkivsenteret på Dora kan en få kjøpt kopi av et tegnet oversiktsbilde fra 1750 av området fra Ladehammeren til Kristiansten festning sett fra «Lusbogen», som var navnet på fjordbukta inn til Lademo fjæra eller Floridakysten. Lus står for liten; den lille bukta. Et eget historieglimt er skrevet om denne oversiktstegningen. Tegningen er kalt et «Perspective Cort», et perspektivkart. Den forsøker å vise hvordan hus og gårder ligger i forhold til hverandre over hele det området som i dag er Østbyen. Her skal vi berøre et annet perspektiv, nemlig tidsperspektivet. Historien er jo fortellingen om det som har hendt i tiden som har gått. Perspektivkartet gir oss et godt utgangspunkt. Fra 1750 begynte dette området for alvor å bli bebyggt og befolket. I år 2000 var det 250 år siden kartet ble tegnet. Mye har skjedd på den tiden. Vi kan si at Østbyens historie i all hovedsak har utspilt seg i dette tidsrommet og våre historieglimt dreier seg særlig om denne perioden. Vanligvis regner vi en generasjon til å vare i omkring 33 år. Da blir 250 år i overkant av

syv generasjoner eller knappe åtte slektsledd.

Historieperspektiv gjelder å plassere hendelsene i fortiden i forhold til hverandre. Det er greit å vite i hvilken rekkefølge hendelsene kommer.

Områdene Bakke, Lade og Lademoen har en

Over: Strandveien på '50-tallet. Byarkivet

historie lengre tilbake enn til 1750. Ja, det er en interessant historie. De tre gårdene som brukte området, Bakke, Lade og Skyås, er alle nevnt i sagaene. Alle tre en nevnt i forbindelse med norske konger i sagatiden. Dermed har de faktisk rikshistorisk betydning. Et annet trekk er Strandveien som er en av landets eldste opparbeidede veier. Den hadde omtrent firti gravhauger som ble bygd langs veien fra år 1000 og fremover. Alle er dessverre borte, men vi vet at de lå der. Veien ble nok opprinnelig opparbeidet for å frakte sand og grus til byggingen av gravhaugene og også brukt ved gravferdene. Vi som lever her i dag kan ved slike kunnskaper se for vårt indre blikk hendelser som tok plass for lenge siden.

Vi har alle et slags historieperspektiv uten at vi tenker så mye på det. Den enkelte har naturlig et tidsperspektiv som rekker fra besteforeldrene til barnebarna. De fleste mennesker opplever jo både å ha besteforeldre og barnebarn i live i sin livstid. Det blir fem generasjoner. 33 år ganget med fem blir 165 år, men herfra må vi trekke noen år. De fleste opplever gjerne de siste tiårene av besteforeldrenes liv og de første tiårene av barnebarnas liv. Likevel gir dette ganske mange år å høre om opplevelser som de har hatt. For mitt eget vedkommende ble mine besteforeldre født omkring 1860 og barnebarna vil være i tyveårsalderen omkring 2020. Den som vet å spørre med interesse om det de gamle har opplevd, kan få vite mye både om verdensbegivenheter og lokale hendelser. De unge som gjerne reiser mye omkring i verden, kan fortelle mye interessant. På den måten får vi et historieperspektiv som kan gi oss en ramme for mange av dagens begivenheter. Dermed får vi en historisk bevissthet om begivenhetenes gang.

La oss i tillegg kaste et blikk på de riktig lange linjer i historien. Undervisningen i historie i skolen gir litt innblikk i Norges og den vestlige verdens historie. Mer tilfredsstillende er det å kaste et blikk på hele verdens historie. Alle verdensdeler har sin historie. I de fleste verdensdeler vokste og falt store erobrerrikter som det er ruiner fra. Noen av disse rikene varte gjennom utallige generasjoner slik som Midtens rike (China) og de mange faraoers Egypt. I dag da så mange har anledning til å reise ute i verden, kan det gi rike opplevelser å vite om den historiske bakgrunnen der en reiser og sette det en hører og ser inn i en sammenheng. Her skal vi heller se på en bestemt hendelse som de færreste har hørt om, nemlig slaget ved byen Kunaxa i det daværende Persia den 5. september år 401 før Kristi fødsel.

Vi har nøyaktige kunnskaper både om dette slaget og det som gikk forut og det som fulgte etterpå. Den unge atenske adelsmannen Xenophon var med i slaget og har skrevet ned sine opplevelser så levende og klart at vi nesten kan medoppleve hendelsene. Han var med i en hellensk leiehær i Kyros den yngres tjeneste. Kyros den yngre var sønn av Kyros den eldre, storkonge i Persia. Broren Artaxerxes arvet kongeverdigheten, mens Kyros den yngre ble satrap i Jonia med mange greske innbyggere. Kyros den yngre samlet en stor hær med soldater fra mange nasjoner for å marsjere mot Persia for å frata broren kongeverdigheten og selv bli persisk konge. I slaget ved Kunaxa på Tigris' østre bredd ble Kyros drept. Den hellenske falanksen seiret på sitt frontavsnitt, men ved Kyros' fall var kampen tapt. Grekerne forhandlet med storkongen for å få trekke seg tilbake til Hellas i fred. Ved svik drepte perserne hellenernes ledere. En av dem som ble valgt som ny leder, var Xenophon. Under stadige kamper greide de 10.000 grekerne å kjempe seg frem til Svartehavet og tilbake til hjemlandet. Senere fikk Xenophon en gård ved Sparta der han i fredelig landliv drev gård og skrev flere bøker. Hans mest kjente bok heter Anabasis, som handler om krigstoget frem og tilbake igjen. Boka finnes på norsk. Den er spennende. Det som gjør Anabasis særlig aktuell er at i dag pågår vanskelige

kamper i de samme områdene der fremmedkrigere er et meget viktig innslag slik hellenerne var ved Kunaxa.

Vender vi tilbake til 1750 i Østbyen i Trondheim, kan vi trekke noen lange linjer derfra til i dag. Fra 1750 var den gamle beitemarka på Lademoen dyrket opp til fine gårder som leverte landmannsprodukter til den voksende byen ved Nidelva. Det var gårder som Eli Plass, Buran, Dalen, Gardemoen, Lykkens Prøve, Ulstadløkken og Voldsminde. Omkring år 1900 begynte så industrireising i strøket. På de fine jordene kom i rask rekkefølge store fabrikker særlig for nærings- og nytelsesmidler så som Nidar sjokoladefabrikk og Canningen og Preservingen for kjøtt- og fiskehermetikk. Ved år 2000 var de store fabrikkene nedlagt eller flyttet. I dag er her stort sett rene boligområder. De store bygningene står og benyttes særlig til boligformål. I historisk perspektiv ser vi store endringer og kan plassere minnene i utviklingens tidsramme.